

اصفهان مدینه‌ای بر نشسته بر حکمت و دانائی

(سخنرانی در همایش)

محمدحسین رامشت*

چکیده

کمتر کسی جوهره معماری را اندیشه، ومالات فضا را، تفکر نمی‌پندارد. معماری عصاره برآزش یافته تمدن در فصل رسیدگی و به بار نشستن اندیشه یک ملت و یا یک واحد فرهنگی است. به عبارتی گاه آرمان شهری در فضای کالبدی عینیت پیدا می‌کند و فضای آن را عطر تفکر و اندیشه سامان می‌دهد. آنچه در چهارسده پیش در ایران در قالب مکتب اصفهان رخ داد یک اتفاق و یا رخ داد نبود بلکه ریشه‌های عمیق و کهن در مدنیت مردمانی داشت که پس از یک دوره فترت به بالندگی تمدنی منجر شد. اصفهان کانون و قلب و هسته چنین مدنیتی بود. زایمان مدنی در این عصر به دست جوانی موحد و علوی صورت گرفت و جالب آن جاست که وی شهر آرمانی خود را بر دانائی و دانش بنا نهاد. کریدور علم و فناوری که وی تدارک آن را دیده بود، دالانی بود که چهارباغش نامیدند و در محور این کریدور چهار پارک علم و فناوری قرار داشت که امروزه در شهرک‌های تحقیقاتی ما متداول شده است. باغ‌های چهارگانه در این کریدور (باغ هشت بهشت، باغ بلبل، باغ جهان نما) که در تارک آن مدرسه چهارباغ می‌درخشید، وظیفه تولید دانش را به عهده داشتند. این مرکز به تربیت صدها دانشمند از فیلسوف گرفته تا معمار و نقاش و ادیب و صنعت کار پرداخت و به دین ترتیب پایه‌های شهر دانائی شیخ بر دانشی استوار شد که این استواری به تولید تمدن صدرائی منجر گردید. این کریدور به انکیباتورهای صنعتی یعنی بازار قیصریه ختم می‌شد و بدین وسیله پیوند مراکز تولید دانش با صنعت گره می‌خورد. بدین سان بود که اصفهان را نصف جهانش

---

* عضو هیأت علمی گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان

خواندند و این نه به خاطر گستردگی وسعت شهری آن، که به واسطه تولید نیمی از دانش بشری در آن عصر بوده است.

اصفهان که امروز فضای کالبدیش به مثابه دفتر ثبت هنر و اندیشه یک تمدن به یادگار مانده، کتاب فلسفه صدرائی است و هر خیابان آن ورقی از آن ورد مینوی و البته برای هر بیننده و رهگذر دانا، از آن جهت که فضائی مذکر است چیزهای بسیار برای نجوی دارد.

فضای معماری شده اصفهان، جوهره یک تفکر مدنی درحوزه اندیشه نبوی است و به همین خاطر به تمام بشریت تعلق دارد و از این رو میراث بشری خوانده شده است. این مقاله که به روش اسنادی تدارک شده بر سر آنست که از لابلائی خشت‌ها و آجرهای این فضای مذکر، اندیشه و تفکری که مایه به هم آرائی چنین فضائی شده است را باز خوانی و مبانی تمدنی که دست مایه آن به صورت معماریی به نام مکتب اصفهان باقی مانده است را باز شناساند.

واژگان کلیدی : فضا، اصفهان، هندسه مقدسه، طراحی شهری،